GGD Amsterdam

Amsterdamse richtlijn gezonde en duurzame voedselomgeving

Een gezonde voedselomgeving draagt bij aan een gezond leven. In een ideale wereld voldoet al het aanbod aan de richtlijnen van het Voedingscentrum, maar in werkelijkheid is de voedselomgeving overheersend ongezond. Vanuit de ambities van de *Amsterdamse Voedselstrategie*, de *Omgevingsvisie Amsterdam 2050* en de *Nota gezondheidsbeleid 2021-2024* heeft de gemeente deze richtlijn opgesteld om de voedselomgeving te veranderen.

Feitelijke situatie

De voedselomgeving van consumenten is in de afgelopen tientallen jaren op zo'n manier veranderd en ingericht dat overmatige consumptie van calorierijk voedsel steeds makkelijker is geworden. Daarnaast zijn de porties van producten groter geworden en worden consumenten gestimuleerd om meer te kopen, bijvoorbeeld door voordeelverpakkingen. Het Voedingscentrum noemt dit een obesogene omgeving: een omgeving die mensen stimuleert om te veel te eten en dat leidt tot overgewicht als mensen daarnaast te weinig te bewegen.[1] Onderzoek naar de situatie in Amsterdam ondersteunt dit beeld:

- 83,9 % van het voedselaanbod (n = 5.394) is gekwalificeerd is als ongezond.
- Daarvan is ruim een kwart (26,6%) ingedeeld als 'heel erg ongezond'. In deze categorie vallen onder meer snackbars, grillrooms, afhaalrestaurants en tabakszaken.
- De voedselomgeving rondom scholen is ongezond maar is niet significant ongezonder dan de gemiddelde voedselomgeving in een stadsdeel of de stad.

De gevolgen voor de volksgezondheid van de veranderende voedselomgeving zijn groot. Inmiddels kampt zo'n 39% van alle Amsterdammers van 19 jaar of ouder met overgewicht of obesitas[2]. Er is een relatie tussen de voedselomgeving en overgewicht want in de buurten met een lagere sociaaleconomische status is het aanbod van ongezond voedsel én gezondheidsproblemen door leefstijl het grootst[3].

Amsterdamse Richtlijn gezonde voedselomgeving

In deze richtlijn zijn de adviezen van het Voedingscentrum[4] vertaald naar een kader voor al het gemeentelijk voedselbeleid voor beleidsadviseurs en stadsdelen. Dit kader is nodig omdat er behoefte aan duidelijkheid over wat een gezonde voedselomgeving is en aan heldere handvatten om de voedselomgeving te beïnvloeden. De voedselconsumptie wordt beïnvloed door het minder toegankelijk maken van ongezonde voeding en het toegankelijker maken van gezonde voeding, zodat gezonde voeding de meest beschikbare, aantrekkelijke en makkelijke keus wordt. Zo wordt de groeiende

[1] https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/invloed-omgeving-op-eetgedrag.aspx
[2] Gezondheid in beeld , Resultaten Amsterdamse gezondheidsmonitor (2016).
[3] https://www.ggd.amsterdam.nl/gezond-wonen/gezond020/voeding-alcohol/#h3bce3358-c456-4fc6-a032-0407bd612b25
[4] https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezonde-eetomgeving/de-richtlijn-gezondere-eetomgevingen.aspx

obesogene omgeving tegengegaan. De richtlijn geldt alleen voor de plekken waar de gemeente bevoegdheden heeft om te sturen.

Bouwstenen

De vijf bouwstenen zijn:

1. Creëer gezonde zones:
    - Streef naar gebieden waar gezond eten en drinken beschikbaar is en waar voornamelijk supermarkten en groente- en fruitwinkels gevestigd zijn in plaats van fastfoodrestaurants.
    - Rond onderwijsinstellingen of plekken gericht op kinderen en jongeren is het voedsel- en drankaanbod overwegend gezond.
    - Stimuleer eetbaar groen in de omgeving d.m.v. stadslandbouw en voedsellandschappen.
    - Stimuleer Amsterdammers die sporten en spelen om water uit de kraan te drinken, bv. door gebruik te maken van één van de 500 watertappunten in de stad.
2. Bied gezonde voeding aan:
    - Drank- en voedselaanbod voor directe consumptie voldoet aan bepaalde criteria, zoals het aanbieden van water, minimaal 80% van het drank- en voedselaanbod is gezond en er worden groente, fruit en volkorenproducten aangeboden.
    - Voedsel wordt op een gezonde manier bereid.
    - Er wordt een verstandig aantal eetmomenten aangehouden bij georganiseerde activiteiten
3. Help gezonde keuzes te maken door een gezonde uitstraling:
    - Op opvallende plekken bij het uitgestalde drank- en voedselaanbod staan gezonde keuzes. Ongezonde keuzes staan buiten het zicht.
    - Gezonde opties worden uitgelicht op menukaarten en borden.
    - Bij prijsacties worden alleen opties aangeboden die voldoen aan de Schijf van Vijf.
    - Er wordt alleen gezonde voeding in kinder- en jongerenmarketing en sponsoring gebruikt.
4. Integreer duurzaamheidsaspecten uit de Voedselstrategie in de voedselomgeving:
    - Bied voornamelijk plantaardige voeding aan.
    - Het aanbod dierlijke producten bevat een keurmerk dat dierenwelzijn garandeert.
    - Verspil zo min mogelijk en zorg voor weinig afval.
    - Haal voedsel zoveel mogelijk uit de regio.
    - Bied groente en fruit van het seizoen aan.
5. Heb aandacht voor sociale aspecten vanuit het armoedebeleid:
    - Creëer mogelijkheden voor sociaal ondernemerschap.
    - Heb aandacht voor betaalbaarheid van gezonde producten voor alle buurtbewoners.

Toepassing

De richtlijn wordt toegepast binnen de mogelijkheden die er zijn:

Toepassing richtlijn	Advies op basis van richtlijn
• Sport- en schoolkantines • Gemeentelijke sportaccommodaties • (Sport)evenementen • Gesubsidieerde buurt- en wijkactiviteiten uit de sociale basis • Verkooppunten in de openbare ruimte • Reclame in het metroareaal en in de buitenruimte • Gemeentelijk catering- en inkoopbeleid	• Horeca • Detailhandel • Ambulante handel • Ruimtelijke ontwikkeling • Ziekenhuizen en overige zorginstellingen • Privédomein, zoals thuis • Private instellingen, zoals kinderopvang

Bij besluiten over individuele vergunningaanvragen, zoals voor een verkooppunt in de openbare ruimte, spelen vaak ook andere belangen een rol, zoals:

- Is het verzoek een aanvulling op het bestaande aanbod of wordt leegstand tegengegaan?
- Zijn eisen over het aanbod economisch haalbaar, aangezien ongezond voedsel goedkoper is?
- Wil de overheid de individuele keuzevrijheid beperken?
- Kan er onderscheid gemaakt worden tussen verschillende ondernemers op basis van de waar die zij verkopen?

De richtlijn is opgesteld als kader bij bovenstaande afwegingen. Gezien de huidige overmaat van ongezonde aanbod is de gemeente verantwoordelijk voor een zorgvuldige en transparante afweging van de verschillende belangen. GGD werkt al samen met de stadsdelen en andere directies zoals R&D, OJZD, S&B en EZ om beleid aan de richtlijn te laten voldoen (zie infographic afspraken gezonde voedselomgeving voor een overzicht).